מפניני הפרשה - מאמר

"לחטוף" מכל הבא ליד!

"**וילך משה, וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל**" (פרק לא' א') – "**וילך משה**" - לאן הלך? בתרגום יונתן כתב, שעלה לבית המדרש, שם נועדו אליו כל ישראל.

הרמב"ן כתב, שיצא ממחנה הלויים למחנה ישראל, לכבדם, כמי שמבקש להיפרד מחברו. באבן עזרא כתב, שהלך לכל שבט ושבט, לברכו.

הכלי יקר פירש, שהלך מאוהל לאוהל, ממשפחה למשפחה. כדי לחזק, כדי לעורר, כדי להשפיע יותר!

ארבעים שנה לא נהג כך, אלא כל העם ניצב עליו מבוקר עד ערב. כל מבקש ה' עלה לאוהלו, וכשביקש לדבר עם כולם היו מזעיקים אליו את העם בחצוצרות הכסף. ארבעים שנה נשא משה העם כאשר ישא האומן את היונק, אבל מתוך אוהלו.

ארבעים שנה לימד תורה, מתוך אוהלו, גם כאשר הוכיחם בתוכחות שבספר דברים, כינם אותם אליו - וכעת, לא הסתפק בכך, אלא הלך מאחד לאחד, מאוהל לאוהל. מדוע?

בספר 'שערי ארמון' מסופר שבעיר "קמינקה" הייתה אלמנה, שהתפרנסה מפרה חולבת. מתה הפרה, ושבתה הפרנסה.

לא נח הצדיק רבי שמואל מקמינקה זצ"ל עד שאסף כסף לקנות לה פרה, והיה מתעניין בכל עת: השלום לפרה, וכמה חלב היא נותנת. אמרה לו בתו: "אבא, אמנם מצווה היא, אבל מה פשר ההתעניינות הרבה?" אמר לה: אני מבין את שאלתך, אבל עלייך להבין למצבי, הסכיתי ואספר לך משל.

מעשה בסוחר שרכש פרוות כבשים רבות מבעלי העדרים, וחבילות חבילות הטעינם על העגלה. נסע עימן ליריד הגדול שב"פולטבה", ובדרך לן באכסניה. שמע בעל האכסניה שאורחו סוחר בפרוות, וביקש לרכוש ממנו פרווה. התנצל הסוחר ואמר: "**סיטונאי אני, ואיני מוכר פרווה בודדת**" - הבין זאת בעל האכסניה, ולא הפציר בו.

ביריד הצליח הסוחר למכור את רוב הפרוות, וחזר ברכוש גדול. בדרכו חזרה, פקד את האכסניה והזכיר לבעל האכסניה את בקשתו, ושאל אם עדיין רוצה הוא לרכוש פרווה מסחורתו הטובה. בעל האכסניה נאות בשמחה, אך שאל מדוע שינה את דעתו, הרי לפני מספר ימים סירב למכור לו, ועכשיו מציע הוא מיוזמתו!

אמר לו: "לפני כמה ימים הייתי בדרכי ליריד, וקיוויתי למכור את כל הפרוות ברווח הגון. לפיכך, לא התפניתי לטרוח עבור פרווה אחת. אבל עתה הסתיים היריד, ופרווה שלא נמכרה תישאר ברשותי כאבן שאין לה הופכים. לכן שש אני על כל קונה..."

כך הסביר רבי שמואל לבתו: "את צעירה, והחיים לפניך, לפיכך מחפשת את מצוות "גדולות". אבל אני זקנתי, ואני בדרכי 'הביתה', לפיכך שמח אני על כל מצוה גדולה כקטנה. שש על כל רווח נוסף..."

והסיפור את פשר הליכתו של משה רבינו לכל משפחה, לקבל שכר הליכה, כי היה זה בתום ה "יריד", וכל מה שיוכל להוסיף, רווח נקי הוא כי "היום (בעולם הזה) לעשותם, מחר (בעולם הבא) לקבל שכרכם" - סיפור משקף את מצבנו בשבוע האחרון של השנה, כדאי 'לחטוף' עוד מעשה חסד, כל דקה של לימוד תורה, תפילה וכל ברכה!

בין אדם לחבירו

מצוות עשה מהתורה להלוות לעניי ישראל, מצווה זו גדולה יותר ממצות צדקה. אולם אין להלוות כסף בלי עדים להלוואה, אלא אם כן מלווים על המשכון, והמלווה בשטר משובח יותר.

המלווה בלי עדים עובר משום "**לפני עוור לא תתן מכשול**", שהרי קיים חשש שמא הלווה יכפור לו וגורם קללה לעצמו שהבריות יקללוהו שתובע לחבירו מה שאינו חייב לו. האמור הוא אפילו אם מלווה לתלמיד חכם שבוודאי לא יכפור, מפני שיש לחוש שמחמת טרדות לימודו ישכח את ההלוואה.

שואל ומשיב

שאלה: איזה חולה עדיף שישתה ויאכל לשיעורים ולסירוגין?

תשובה: תחילה יש לדעת, שגם שתייה או אכילה לשיעורים ולסירוגין אסורה מהתורה, ורק אם החולה הוגדר כחולה שיש בו סכנה והותר לו לשתות ולאכול - אם הוא יכול, עדיף שיסתפק בשתייה ואכילה לשיעורים ולסירוגין.

כאשר על פי ההוראה הרפואית החולה הוגדר כחולה שיש בו סכנה, אבל אינו חייב לשתות ולאכול בדחיפות כמות גדולה, כתבו כמה מגדולי הראשונים שעדיף שישתה ויאכל בהפסקות פחות מכשיעור, כדי למעט באיסור. ואפילו שגם בשתייה או באכילה מועטת יש איסור תורה, מכל מקום ב'שיעור' יש חומרה נוספת, שבזדון חייבים עליו כרת, ובשגגה חייבים עליו חטאת, ולכן יש מעלה מסוימת בכך שישתה ויאכל פחות מכ'שיעור'.

כאשר יש חשש שהשתייה והאכילה לשיעורים עלולה לגרום להתרשלות כלשהי בחיזוקו של החולה המסוכן, עליו לשתות ולאכול כרגיל. למשל, כאשר היולדת עייפה, מוטב שתשתה כרגיל כדי שתוכל לישון ברציפות ולא תצטרך להישאר ערה על מנת שתספיק לשתות כפי צרכה לשיעורים.

וכן חולי סכרת שלא נמצא למצבם פתרון יציב, צריכים להיזהר בזה מאוד. שאם יש חשש שעקב האכילה לשיעורים יתרשלו ולא יאכלו כפי צרכם, יאכלו ברציפות. ועדיף שיתפללו במניין בבית הכנסת ויאכלו כל כמה שעות יותר מ'שיעור', מאשר יהדרו באכילה לשיעורים ולא יבואו לבית כנסת.

סדר השתייה והאכילה לשיעורים: שיעור שתייה הוא "כמלא פיו", כלומר כמלא פיו עם לחי אחת מלאה, כל אדם לפי גודל פיו. החולה צריך לבדוק כמה מים נכנסים ב'כמלא פיו', ויפלטם לכוס, ויסמן את גובה המים, וישתה בכל פעם פחות מזה. לכתחילה יש לבדוק זאת לפני כניסת הצום. שיעור אכילה ככותבת הגסה (תמר גדול) - פחות מכביצה. ופחות מכשיעור הוא כ-30 סמ"ק.

זמן הפסק בין האכילות הוא כשיעור "אכילת פרס". לכתחילה טוב שהפסק זה יהיה תשע דקות. בשתייה, אם צריך אפשר הפסק של דקה, מפני שיש סוברים שלשתייה הפסק זה מספיק. אין הבדל בין מים לשאר משקים, לכן מומלץ לחולה שדי לו בשתייה לשיעורים, שישתה משקה ממותק, ולא יצטרך לאכול.

מפניני הפרשה - רעיון

את השירה הזאת

"**ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל**" (פרק לא' יט') עפ"י הגמרא במסכת סנהדרין כא: הכוונה היא לתורה.

על פסוק זה סיפר הרב כהנמן זצ"ל את הסיפור המובא במסכת מגילה דף ג. שכאשר ערך יהושע בן נון את המצור על יריחו, סייר בלילה במחנה ולפתע נשא עיניו וראה את מלאך העומד כנגדו וחרבו שלופה בידו פעולה המורה על הקפדה. המלאך פנה ליהושע בטענה קשה: אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה! שאל אותו יהושע: על איזה מהן באת? ענה לו המלאך: עתה באתי – על העוון העכשווי באתי - כלומר על ביטול התורה.

התוספות שם מבארים שהדבר רמוז בתשובת המלאך: "**עתה באתי – פירש ריב"ן על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה ועתה כתבו לכם את השירה הזאת (דברים לא')**". ותמה על כך הרב כהנמן – הן פסוקים רבים יש בתורה אשר מורים על חובת לימוד התורה לדוגמא: "ודברת בם" או "ולמדתם אותם" ועוד, אם כן מדוע בחר המלאך לרמוז לפסוק זה דווקא?!

והשיב על כך – מצד מצוות תלמוד תורה גרידא, יתכן למצוא פטור ולהקל בחיוב, לדוגמא כאשר חיילים שוהים במחנה על פני השדה באישון לילה, יתכן ואין תביעה גדולה כל כך עליהם על שביטלו את לימוד התורה, והמלאך לא היה מופיע וניצב לפני יהושע כשחרבו שלופה בידו.

אבל היות ויש בתורה בחינה של שירה, של התרוננות, שהיא חיותו של האדם ושמחת חייו. מבחינה זו, אין עת של פטור, מבחינה זו האדם נכסף ללימוד התורה בכל תנאי ובכל מצב, רין אליה בכל רגע פנוי, לרווח בה את צימאונו והשתוקקותו. על כך באה התביעה של המלאך ליהושע – מדוע לא דאגת לכך, שהתורה ולימודה יהיו לעם ישראל בבחינת שירה!!!...

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

שלמה בן חנה יחזקאל ע"ה
סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד
יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה
משה בן מנחם בכר ז"ל

רס"ר גלעד בן ושרית אלמליה הי"ד
ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה
אהרון בן אהרון ויונה משה ע"ה
שמעון בן רפאל הכהן ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

יצחק בן משה מאזוז ז"ל
סימונה בת מרסדס אלמליה ז"ל
אסתר בת מרים כהן ע"ה
חיה מיכל בת רבקה נחום ז"ל

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל הי"ד
אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה
סול בת עליה אמזלג ז"ל
רחל בת שולמית למשפחת שחר ע"ה

בס"ד ד' לחודש תשרי ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גיליון מס' 01
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת וילך
שבת שובה
מפטירים
"שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה'"
(הושע פרק יד' – ב')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת:	18:13
יציאת השבת:	19:21
זמן רבנו תם:	19:48

מהלכות ישיבה בסוכה, עפ"י שו"ע ואחרונים מסימן תרלט'

ישיבה בסוכה - הקדמה

התורה פירשה את מצוות ישיבה בסוכה וטעמה: "כי בסכות הושבתי את בני ישראל". נחלקו בזה התנאים: רבי אליעזר אומר ענני כבוד היו, ורבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם. המציאות של ענני הכבוד מפורשת בתורה, אם כן יש לשאול לפי דעת רבי עקיבא, אם היו ענני כבוד, מדוע צריכים היו לעשות להם סוכות ממש?!

נראה שהסיבה מבוארת במקרא: "וענן ה' עליהם יומם בנוסעם מן המחנה". אבל בשעת חנייתם לא היה הענן מגן עליהם, ולכן עשו להם סוכות.

מכאן יש ללמוד יסוד חשוב והוא - אין הקב"ה עושה נס לחינם. בחנייתם שהיו יכולים להגן על עצמם, עשו זאת בסוכות ממש, ורק בשעת נסיעה, שאין אפשרות להגן ע"י סוכות ממש, היה הקב"ה מגן עליהם בענני כבודו.

עוד יש לשאול על דעת רבי עקיבא – הרי לכל מעשה צריכה להיות תכלית חינוכית מוסרית. אם כן - מה התועלת לישראל לזכור את מצבם במדבר, ואת הסוכות שישבו בם?! נראה שהתשובה לשאלה זו רמוזה במילה אחת בפסוק: "הושבתי". לא "ישבו" אלא "הושבתי". שעל ידי מצוות הישיבה בסוכה אנו מחזקים ומפנימים את האמונה שהכל בא מאת הקב"ה הוא המנהיג את ישראל, הוא המוציאם ממצרים, והוא המושיבם בסוכות.

ישיבה בסוכה - פרטי הלכה

א. מצוות עשה מהתורה לאכול כזית פת בלילה הראשון של חג הסוכות בסוכה. וצריך לכוון לפני אכילה זו, שהוא יושב בסוכה זכר ליציאת מצרים, שנאמר: "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל.." וגו'. ואין יוצאים ידי חובה באכילת כזית עוגה בלילה זה.

ב. נכון לכתחילה לקדש על היין ולאכול את הפת אחר צאת הכוכבים, שאז בוודאי התקדש החג. ולכתחילה יש להקפיד לאכול את כזית הפת ללא הפסק או שהיה ובתוך כדי אכילת פרס (ארבע עד תשע דקות).

ג. אף שמעיקר הדין יוצאים ידי חובת המצווה גם בכזית פת הנאכלת עם לפתן, וכדומה, רצוי לאכול את הפת כפי שהיא ללא לפתן וכדומה.

ד. בשאר ימי החג, אין חובה לאכול בסוכה, אלא אם אוכלים פת או עוגות וכדומה בכמות יותר מ "כביצה" (כ 56 גרם). ולכן אדם שרוצה לאכול פירות, ירקות אורז, בשר, וכדומה רשאי לאוכלם מחוץ לסוכה.

ה. האוכל פת בשיעור פחות מ "כביצה" אף אם קבע עליו סעודה, מעיקר הדין אינו חייב בסוכה. והמחמיר על עצמו ואינו אוכל ושותה שום דבר מחוץ לסוכה הרי זה משובח ותבוא עליו ברכה.

ו. מי שאוכל סעודה מתבשיל של חמשת מיני דגן, כגון איטריות קוסקוס וכדומה בכמות יותר מ "כביצה" חייב בסוכה, אך לא יברך לישב בסוכה. ואם קובע עליו סעודה כלומר שאוכל מהם שיעור של ארבע ביצים שהם כ 230 גרם, יברך לישב בסוכה.

ז. יש אומרים שבשבת גם סעודת עראי ושתיה נחשבים כקבע וחייבים בסוכה, ויש חולקים, וטוב שיאכל וישתה בסוכה בלי ברכה.

ח. אף על פי שמותר לאכול פירות או לשתות מים מחוץ לסוכה, אם הוא באמצע סעודתו אסור לטעום כלום מחוץ לסוכה, ואפילו מים.

ט. מנהג הספרדים פשוט שהנכנס לסוכת חבירו לבקרו בחג, אינו מברך "לישב בסוכה", אלא אם סועד שם סעודת קבע, ומנהג חלק מהאשכנזים לברך, אפילו אם אינו סועד שם. ויש המהדרים ומברכים קודם על יין - וכל אדם ינהג על פי מנהגו.

י. היוצאים לטיול בחול המועד סוכות, אינם רשאים לאכול סעודת קבע חוץ לסוכה, שלא התירו, אלא לסחורה ומצווה. לכן עליהם לוודא כי באזורי הטיול יש סוכה, או יאכלו מזון שאינו חייב בסוכה.

יא. סוכה העשויה על "טנדר", או בראש עגלה, והיא עשויה כדת, כשרה לברך עליה "לישב בסוכה" כשאוכל בה סעודת קבע, אף שהיא נוסעת.

יב. נשים פטורות ממצוות ישיבה בסוכה וארבע מינים, והמחמירות על עצמן ומקיימות מצוות אלו יש להן שכר על כך. מנהג נשות האשכנזים לברך על קיום מצוות עשה הנ"ל, ונשים ספרדיות לכתחילה לא מברכות, אך אין למחות בידי אשה המברכת, שיש לה על מי לסמוך.

יג. אוכלים וישנים בסוכה בכל שבעת ימי החג, בין ביום ובין בלילה, ואין ישנים מחוץ לסוכה, אפילו שינת עראי. אולם אדם שמצטער, כגון שסובל מיתושים, דבורים, פרעושים וכדומה פטור מהסוכה.

יד. אדם שהיה ישן בתוך הסוכה וירדו גשמים, הרי זה נכנס לתוך הבית, ואין מטריחים אותו לחזור לסוכה, אפילו אם פסקו הגשמים.

טו. כל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם, אינו מקבל שכר על ישיבתו בסוכה ואינו אלא הדיוט, ויש אומרים שיש בזה גם איסור. כשיוצא מהסוכה יצא כנכנע, כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו.

טז. מרן בשו"ע לא חילק בין ירדו גשמים בלילה הראשון לשאר הימים, אולם הרמ"א בהגה שבלילה הראשון צריך לאכול כזית פת בסוכה, אפילו אם יורדים גשמים, וכן יקדש בסוכה, יברך בה שהחיינו.

יז. כל שבעת ימי חג הסוכות קורא אדם ולומד בתוך הסוכה ובשמבין ומדקדק במה שלומד ובסוכה אין הוא יכול להתעמק ולעיין היטב במה שלומד מותר לו לצאת מהסוכה וללמוד בבית, או בבית המדרש.

יח. אסור לעשות שימוש של ביזיון בסוכה, לכן אדם המשחק במשחקי קוביה בסוכה, מלבד האיסור החמור של משחק בקוביה, מחלל הוא את קדושת הסוכה.

יט. מותר לעשות נטילת ידיים לסעודה בסוכה, כי רבים נוהגים בכל ימות השנה ליטול ידיהם לסעודה על שלחנם, והרי זה "תשבו כעין תדורו".

דבר העורך

"**הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים**..." ומפרש רש"י עפ"י מסכת חגיגה: "**האנשים** - **ללמוד**: **והנשים** - **לשמוע**: **והטף** - **למה בא, לתת שכר למביאיהם**". מקשה ה "שפת אמת" הרי ברור שהטף אינם מבינים כלל את הדברים הנאמרים - אם אין תועלת בזה, מדוע יש שכר על זה?

ומשיב - אכן, אין בכך תועלת ישירה לטף, אולם מכאן נלמד שכאשר אב ואם טורחים ומביאים את הטף, מגלים הם בזה את רצונם שהטף ימשיכו בחיבור לתורה ולמצוות ולעשות רצון ה', ועל כך מקבלים הם את שכרם והוא ה "סייעתא דשמיא" – שבזה ניתנת הארה מיוחדת לבנים.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לינון גריידי הי"ו ולשירה איבגי הי"ו לרגל אירוסיהם להם ולכל בני משפחותיהם – משפחות גריידי ואיבגי הי"ו.

יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו לחופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב למילכה ואופיר וון הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחת עובדיה הי"ו ומשפחת וון הי"ו.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

סוגי הברכות של ברכת הריח

חז"ל תיקנו שיש לברך ברכת הנהנין על הרחת ריח טוב, וכדי שההודאה תהיה שלימה ומבוררת, תקנו לברך ברכה מיוחדת לכל סוג של ריח, ולמעשה יש חמש ברכות וכן פסק מרן להלכה בסימן רטז סעיף ב'.

א. על ריח טוב היוצא ממין עץ, מברכים: "בורא עצי בשמים".
ב. על ריח טוב היוצא מעשבים, מברכים: "בורא עשבי בשמים".
ג. על ריח טוב היוצא מפרי, מברכים: "הנותן ריח טוב בפירות".
ד. על ריח היוצא משמן אפרסמון וכדומה, מברכים: "בורא שמן ערב".
ה. על ריח טוב היוצא משאר דברים מברכים: "בורא מיני בשמים".
ו. ברכת "בורא מיני בשמים" היא ברכה כוללת על כל סוגי הבשמים, ולכן אדם שיש בפק לגבי סוג הריח הטוב שרוצה להריח, מברך עליו "בורא מיני בשמים".

ברכת עצי בשמים – מה נקרא עץ

המקור בתלמוד

השאלה המרכזית בהגדרה מה נחשב עץ לברכת "עצי בשמים" היא: האם ההגדרה היא כברכת "פרי העץ" או לא? בגמרא בברכות דף מג: מובאים שני סוגים של בשמים שמברכים עליהם "עצי בשמים". לבשמים אלו ענפים רכים, לכן הגמרא מביאה ראיה מהנביא, הקורא לפשתן שענפיו רכים "עץ": **"אמר רב גידל אמר רב: האי סמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים. אמר רב חננאל אמר רב: הני חלפי דימא (צמח בושם הגדל ליד הים) מברכין עלייהו בורא עצי בשמים. אמר מר זוטרא: מאי קראה? והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ (יהושע פרק ב' פסוק ו')".**

מפרש רש"י

סמלק - יסמין קורין לו בלשון ישמעאל, והוא מין עשב שיש בו שלש שורות של עלין זו למעלה מזו ושלשה עלין לכל שורה. חלפי דימא - בושם שקורין אשפי"ג, והוא שבולת נרד , ועשוי כעין גבעולי פשתן, דאשכחן גבעולין דאיקרי עץ.

רבינו יונה

רבינו יונה על הרי"ף במסכת ברכות דף לא: כתב סמלק או חלפי דימא שעצו רך, בכל זאת ברכתו "עצי בשמים" והוסיף שהוא צמח שנקרא בלע"ז רוזמרין, אולם מנוסח דבריו לא ברור איזה משניהם הוא רוזמרין.

חידושי הרשב"א

בחידושי הרשב"א מסכת ברכות דף מג. כתב שכל מיני בשמים שמוציאים את העלים מהגזע (מהעץ) ולא מהשורשים מברכים עליהם "בורא עצי בשמים", ונראה שלפי הגדרה זו שהגדרת הדברים שברכתם "בורא עצי בשמים" תואמת להגדרת הדברים שמברכים עליהם "בורא פרי העץ".

ספר אור זרוע

בספר אור זרוע חלק א' - הלכות סעודה סימן קעט' כתב שלא ברור לנו מהו הצמח הנקרא בתלמוד "חלפי דימא", אבל הכלל הוא – מה שבתחילת בריאתו מוציא עלים, מין ירק (וברכתו עשבי בשמים) וכל שתחילתו בריאתו מוציא עץ, אילן הוא (וברכתו עצי בשמים). נראה שלדעתו, הגדרת הדברים שברכתם "עצי בשמים" תואמת להגדרת הדברים שברכתם "פרי העץ".

שיטה מקובצת

בשיטה מקובצת על מסכת ברכות דף מג: חלק על האור זרוע והרשב"א בזה, ופירש שלעניין ברכת הבשמים בעץ נחשב צמח שגזעו קשה. לדעתו אין קשר בין הברכה "בורא פרי העץ" לברכה "בורא עצי בשמים" שיתכן שצמח שנברך עליו "עצי בשמים", ואילו היה יוצא מאותו צמח פירות ברכתם היא "בורא פרי האדמה". לדעתו הראיה מהפשתן היא שאפילו שהוא צמח חד עונתי, כיוון שגזעו קשה, נקרא עץ .

פסיקת הרמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק ט' הלכה ו' פסק: **"השושנה וחלפי המים מברכין עליהן בורא עצי בשמים..."** ובפירוש רבי יוסף קאפח כתב שהגירסה הנכונה היא "חלפי הים" והוא מין קנים הגדלים בסביבת הים.

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

מרן בשו"ע בסימן רטז' סעיף ז' כתב מספר אפשרויות לזיהוי הסימלק, ולגבי חילפי דימא פסק שהוא שבולת נרד, שכפי הנראה מזוהה כצמח "לבנדר". **"סימלק וחילפי דימא, מברך בורא עצי בשמים, סימלק יש מפרשים רוסמארי"ן, ויש מפרשים יאסמי"ן; ויש מפרשים שהוא עשב שיש לו שלש שורות של עלין זו למעלה מזו ולכל שורה שלש עלין, וחילפי דימא, הוא שבולת נרד שקורין אישפי"ק".**

הגר"א

הגר"א בסימן רטז' סעיף ז', חולק על מה שכתב מרן הבית יוסף, לדעתו תלמידי רבינו יונה זיהו את "חלפי דימא" כרוזמרין ולא את ה"סימלק".

משנה ברורה

ממה שכתב במשנה ברורה סימן רטז' ס"ק לג' בביאור פסיקת מרן נראה שהבין שלדעתו הגדרת הדברים שברכתם "עצי בשמים" תואמת להגדרת הדברים שמברכים עליהם "בורא פרי העץ".

בן איש חי

גם מההגדרות של הבן איש חי בשנה ראשונה פרשת ואתחנן סעיף ה' נראה שלדעתו הגדרת הדברים שברכתם "בורא עצי בשמים" תואמת להגדרת הדברים שמברכים עליהם "בורא פרי העץ".

ביאור הלכה

בביאור הלכה סימן רטז בסעיף ג' ד"ה "מיני בשמים" הרחיב לדון בעניין זה וקבע שקשה להכריע בזה ולכן רק על בשמים שיש את כל סימני האילן מברכים עצי בשמים ואם לא, אז מספק יש לברך בורא מיני בשמים.

כף החיים

בספר כף החיים בסימן רטז' ס"ק יז' כתב את הדעה לפיה הגדרת הדברים שברכתם "בורא עצי בשמים" תואמת להגדרת הדברים שמברכים עליהם "בורא פרי העץ". ושכך כתב באורחת חיים בשם הירושלמי וכן כתב האבודרהם שכל שהוא עץ לענין בורא פרי העץ נחשב עץ לעניין בורא עצי בשמים, ונראה שלהלכה פוסק כדעה זו.

סיכום

חז"ל תיקנו שיש לברך ברכת הנהנין על הרחת ריח טוב, וכדי שההודאה תהיה שלימה ומבוררת, תקנו לברך ברכה מיוחדת לכל סוג של ריח, ותיקנו שעל ריח טוב היוצא ממין עץ, מברכים: "בורא עצי בשמים".
נחלקו הפוסקים הראשונים והאחרונים בשאלה מרכזית בהגדרה מה נחשב עץ לברכת "בורא עצי בשמים" והיא: האם מאפייני גדרי העצים שעל פירותיהם מברכים "בורא פרי העץ" הם גם המאפיינים לגבי מיני הבשמים עליהם יש לברך "בורא עצי בשמים", או שהמאפיינים שונים, ולכן יש עצים שעל פירותיהם נברך בורא פרי האדמה, אבל על ריחם נברך בורא עצי בשמים. להלכה נפסק שמאפייני הצמחים שברכתם "בורא עצי בשמים" תואמת להגדרת הדברים שמברכים עליהם "בורא פרי העץ" ולכן כל צמח שהוא עץ לעניין בורא פרי העץ נחשב עץ לעניין בורא עצי בשמים, ולכן צמח שהקלה שלו קשה ונשאר הקלח משנה לשנה ואין עליו יוצאים משורשיו אלא מגזעו, או מענפיו מברכים עליו ברכת "בורא עצי בשמים", וכל שהקלה שלו רך כירק או אפילו שהוא קשה אך אינו נשאר משנה לשנה הרי זה מין עשב, ומברכים עליו "בורא עשבי בשמים".
אמנם לגבי ההגדרה של הקלח כרך או קשה יש מחלוקת הפוסקים האחרונים – מה מידת הקושי המגדירה זאת כקשה או רך, לכן מי שמסופק לגבי צמח כלשהו אם הוא רך או קשה – יברך עליו "בורא מיני בשמים".

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ו' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח בנגינות על השמינית מזמור לדוד**". מלבי"ם מבאר שאת המזמור הזה אמר דוד המלך, כשחלה במחלה כבידה וארוכה אחרי מעשה בת שבע, כשהוא מתמודד עם שני דברים. א – מחלתו הקשה. ב – האויבים שלו שמירדו את חייו. יוצא אם כן שבאותה תקופה היו לדוד המלך שני אויבים הפנימי – מחלתו, והחיצוני אויביו: "**מבואר כי מזמור זה התפלל עת חלה חולי כבד וארוך, אחר מעשה של בת שבע, כאשר קבלו חז"ל, והתפלל על חליו (ב' ז'). אבל גם אויביו שטמוהו וימררוהו בעת החיא, עד שהורע זה בעיניו יותר מן חליו, והתפלל גם עליהם (ז' יא'), עד שהמזמור בכללו, ידבר על שני מיני האויבים המכתירים את האדם, האויב הדבוק בו מתולדתו, שהם מזגי גופו ולחותיו המתקוממים עליו להחליאו ולהמיתו, והאויבים החיצוניים שהם זולתו מבני אדם:**

את פסוק ב': "**ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני**" מבאר מלבי"ם שדוד המלך מתייחם לשני מיני כעס: אף וחמה ומבאר את ההבדל ביניהם: "**יש הבדל בין האף ובין חמה, שהאף הוא הכעס הנגלה, והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר בנטירת שנאה ואיבה, ויהיה לפעמים אף בלא חמה אם רק מראה לו פנים נזעמים ואהבה במצפוניו, וחמה בלא אף אם מסתיר אפו ואיבתו, ויש הבדל בין תוכחה וייסור. התוכחה היא בדברים רכים, והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש, ותוכחת ה' עלי עוון, הוא לפעמים שלא יחטא בעתיד, וזה נקרא תוכחה, ודוד בקש שתוכחה זו לא תהיה באף רק בדברים רכים כאב את בנו.**

ולא הוצרך לבקש שלא יהיה בחמה ונטירת איבה, כי האויב לא יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל דרך הנכונה, והתוכחה המגולה תהיה תמיד מאהבה מסותרת, ולא בקש רק אל באפך תוכיחני, ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא, וייסורים האלה בהכרח הם באף, כי המיסר מראה בנגלהו שקוצף על המיוסר, ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני. שלא יהיה מאיבה פנימית ונטירת שנאה כאויב המיסר, רק כמו שכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, ואמר ואהבו שחרו מוסר".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' פסוק ג': "**כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך**: ביאר מלבי"ם, שהבינה היא התבוננות האדם מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מדבר, ואילו תבונה היא מבט כללי שכולל כל הדברים, והשגתה היא בראיה מרחוק.

את פסוק ד': "**אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה**" - מבאר המלבי"ם, כביטוי של היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים.

את פסוק ה': "**אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא**" מבאר מלבי"ם שיראת ה', היא ראשית החכמה, שהרי החוכמה מתנגדת ליצר הלב, ולכן הם לא יופנמו ויחוקקו בלב האדם אלא ע"י יראת ה'. אבל יש לדעת שללא חוכמה, לא יהיה לאדם יראת ה', שהרי אי אפשר לאדם להבין את גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, המלמדת אותו ללכת בדרכי ה'.

"**כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, אי אפשר שיחקו חקי החכמה בלב אלא ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמדהו ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה'...**"

ועוד, אפילו שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישובו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש וכמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלוקים, והם הידיעות הנשגבות בענייני האלוקות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מופרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מה עשה משה עם התורה אחרי שגמר לכותבה?

א. ביקש להיקבר איתה. ב. נתנה לבני לוי, שיכניסוה לארון ברית ה'.

ג. נתנה ליהושע. ד. עטף אותה יפה והלך עימה לכל מקום.

2. מהי המצווה או המצוות שנצטווה ויקיים משה ביומו האחרון?

א. להבדיל ערי מקלט. ב. לכתוב את התורה שבכתב.

ג. ללמד לישראל תורה שבכתב ושבעל פה. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

3. מה תהיה התוצאה של הסתרת הפנים של הקב"ה מישראל?

א. יתפללו ותפילתם לא תתקבל. ב. אומות העולם לא יפחדו מהם.

ג. ה' לא ישלח נביאים להדריכם. ד. כל התשובות נכונות.

שאלה עפ"י פירוש רמב"ן - כיתות ד' עד ח'

7. למי מתייחס הפסוק "...למען ישמעו ולמען ילמדו..." (פרק לא')?

א. לתלמידי החכמים שבדור. ב. לאנשים המצווים ללמוד תורה.

ג. לאנשים ולנשים שלומדים תורה ויראת שמים. ד. לטף, להרגילם בלימוד.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "וַיְצַו אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וַיֹּאמֶר חֲזַק וֶאֱמָץ" (לא) מי ציווה את יהושע?

א. משה רבנו. ב. אלעזר הכהן הגדול.

ג. הקדוש ברוך הוא. ד. משה רבנו ושבעים הזקנים.

5. למה הכוונה בפסוק - "...וְהַסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם..." (פרק לא')?

א. אעשה עצמי כמי שאינו רואה בצרתם. ב. אתעלם מתפילותיהם.

ג. אסתיר פני שלא אראה בצרותיהם. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

6. "הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף" (לא) באיזה שנה לשמיטה?

א. בשנה הראשונה לשמיטה (השמינית). ב. בשנה השלישית לשמיטה.

ג. בשנה השישית לשמיטה (שנה לפני השמיטה). ד. בשנת השמיטה.

שאלה עפ"י פירוש בעל הטורים - כיתות ד' עד ח'

8. לאיזה מלך הכוונה בפסוק: "וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכַר הָאָרֶץ"?

א. למלך ישראל הראשון ירבעם. ב. למלך אחאב.

ג. למנשה מלך יהודה. ד. לכל מלך שבימיו עבדו עבודה זרה.

ברכות והודעות

לתושבי חשמונאים וכלל ישראל - יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתחל שנה וברכותיה, שהשנה אותה אנו מתחילים תהיה טובה, מתוקה, מבורכת שנה בה נגביר את האחווה בין חלקי העם, שנה שמחה ומלאת נחת, שנה של אמונה שלימה, שנת תשובה, רפואה וגאולה שלימה.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי על ידי כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941